

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ทรัพยากรชายฝั่งทะเลของทุกประเทศที่มีอาณาเขตติดต่อกับทะเลมีทรัพยากรชายฝั่งจำพวก ป่าชายเลน ป่าชายหาด หาดทรายในธรรมชาติ แต่อาจมีในปริมาณที่จำกัดมากหรือจำกัดน้อยขึ้นอยู่กับ การจัดการการวางแผน และการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรเหล่านั้นคุ้มค่าเพียงใด มีหลาย ประเทศที่มีการใช้ทรัพยากรแต่ขาดการวางแผนจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรที่ดี เช่น ประเทศเม็กซิโก ที่ใช้ชายฝั่งเป็นแหล่งหลักที่ติดต่อกับต่างประเทศและนำเงินตราสู่ประเทศเม็กซิโก เกิดปัญหา ทางด้านชายฝั่ง การบุกรุกพื้นที่ การปล่อยน้ำเสีย ขยะ การพังทลายของชายฝั่ง ดังนั้นจึงมีนโยบาย สนับสนุนการชดเชยถึงการทดลองปรับปรุงสภาพชายฝั่ง (Lozano, Barba, Weiss and Salgado, 2005) หากกล่าวถึงทรัพยากรป่าชายเลน นับว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีประโยชน์ทั้งในเชิง เศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งป่าชายเลนเป็นแหล่งขยายพันธุ์สัตว์น้ำหลายชนิด เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำหลายชนิด ช่วยป้องกันการพังทลายของชายฝั่ง เป็นแนวป้องกันคลื่นลม พายุ ไม่ให้เกิดอันตรายต่อมนุษย์ และระบบนิเวศอื่นๆ ที่อยู่บริเวณใกล้เคียง (สนิท, 2545)

ลักษณะทางกายภาพดังกล่าวมีผลต่อชุมชนในป่าชายเลนเป็นอย่างมาก โดยมีผลทางตรง ต่อชนิดและการกระจายของพันธุ์ไม้ที่ขึ้นอยู่ดังจะเห็นได้จากป่าชายเลนแหล่งต่างๆของโลก พันธุ์ ไม้จะขึ้นอยู่ในลักษณะเป็นเขตแนวของแต่ละชนิด โดยมีแบบแผนแน่นอนจากบริเวณริมฝั่งน้ำเข้าไป ด้านในของป่าชายเลน อันเป็นลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างไปจากป่าบกทั่วไป ทั้งนี้เพราะ ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ป่าที่มีความแตกต่างกันเมื่อเปรียบเทียบกับกันตั้งแต่ชายฝั่งถึงส่วนที่อยู่ ลึกเข้าไป พันธุ์ไม้ต่างๆที่มีการปรับตัวจนสามารถขึ้นอยู่ได้ในเขตนี้ แม้จะปรับตัวมาในลักษณะ คล้ายกัน แต่ยังคงมีความแตกต่างกันในบางส่วน ที่ทำให้สามารถเจริญและแพร่กระจายอยู่ได้ใน บริเวณต่างกันของป่าชายเลน โดยเฉพาะบริเวณที่มีสภาพเป็นดินเลนลึก มีน้ำท่วมถึงเสมอกับบริเวณ ที่เป็นดินเลนตื้น และมีน้ำท่วมถึงเป็นบางครั้งบางคราว พันธุ์ไม้ที่จะขึ้นได้ในบริเวณที่เป็นดินเลน ลึกจะมีรากค้ำจุนที่แข็งแรงเป็นจำนวนมาก รากเหล่านี้ช่วยพยุงลำต้นให้ตั้งตรงอยู่ได้ไม่โคล่นล้มเมื่อ ถูกพายุพัดหรือคลื่นซัด ได้แก่ พันธุ์ไม้พวก โกงกาง ต้นอ่อนสามารถเจริญเติบโตตั้งแต่อายุต้นแม่

จนกระทั่งพร้อมที่จะงอกรากและเติบโตเป็นต้นกล้าที่แข็งแรงทันทีที่ร่วงหล่นลงสู่พื้นดิน (กรมประมง, 2543)

ป่าชายเลนนั้นจะพบตามพื้นที่ชายฝั่งทะเล บริเวณริมแม่น้ำ อ่าว ทะเลสาบ เกาะ ที่มีหาดเลนและเป็นบริเวณที่น้ำทะเลท่วมถึง พบมากในเขตร้อน (Tropical region) ในขณะที่บริเวณกึ่งร้อน (subtropical region) จะพบน้อย ป่าชายเลนของโลกมีประมาณ 113,428,089 ไร่ ขึ้นอยู่ในเขตร้อน 3 เขตใหญ่ คือ เขตร้อนแถบเอเชีย มีเนื้อที่ประมาณ 52,559,339 ไร่ ประมาณร้อยละ 46.4 ของพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมด เขตร้อนอเมริกา มีเนื้อที่ประมาณ 39,606,250 ไร่ ประมาณร้อยละ 34.9 ของพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมด เขตร้อนแอฟริกา มีพื้นที่ป่าชายเลนประมาณ 21,626,500 ไร่ ประมาณร้อยละ 18.7 ของพื้นที่ป่าทั้งหมด สำหรับในประเทศไทยนั้นพบป่าชายเลนบริเวณชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ภาคกลาง ภาคใต้ จากการสำรวจในปี พ.ศ. 2543 ปรากฏว่ามีพื้นที่ป่าชายเลน 1,579,696.44 ไร่ (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, ม.ป.ป.) โดยป่าชายเลนที่มีอยู่มีทั้งที่เจริญเติบโตเองตามธรรมชาติ และเกิดจากการปลูก ซึ่งปัจจุบันป่าชายเลนเหลือน้อยลง จึงได้มีการปลูกป่าชายเลนเพิ่มขึ้น โดยมีการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ เพราะทุกคนมีส่วนร่วมในการใช้ป่าชายเลนกันอย่างหลากหลาย และเป็นการแก้ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์และจับจองพื้นที่บริเวณป่าชายเลนเพื่อที่จะใช้ในการประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ซึ่งทำให้พื้นที่ที่เคยเป็นป่าชายเลนถูกเปลี่ยนสภาพเป็นพื้นที่รกร้าง

พื้นที่บริเวณชายฝั่งเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยเฉพาะกุ้ง ที่มีตลาดรองรับขนาดใหญ่และส่งออกเป็นสินค้าค้ำดันๆ ของประเทศ ในประเภทสินค้าสัตว์น้ำ โดยการเลี้ยงกุ้งทะเล จากข้อมูลการขึ้นทะเบียนฟาร์ม ในพื้นที่ 8 อำเภอ คือ อำเภอเชียรใหญ่ อำเภอปากพนัง อำเภอเมือง อำเภอสิชล อำเภอนอม อำเภอท่าศาลา อำเภอหัวไทร และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวนเกษตรกร 7,348 ราย จำนวน 13,488 บ่อ พื้นที่การเลี้ยง 61,656.5 ไร่ ผลผลิต 17,797.21 ตัน มูลค่า 2,669.58 ล้านบาท ณ 31 ธันวาคม 2546 (สำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2548 อ้างถึง สำนักงานประมงจังหวัดนครศรีธรรมราช ณ 31 ธันวาคม 2546) การเลี้ยงกุ้งจึงเป็นการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ได้รับความสนใจและลงทุนของกลุ่มผู้เพาะเลี้ยง

บริเวณคลองปากพวยเป็นบริเวณป่าชายเลนที่เกิดขึ้นใหม่ มีลักษณะของป่าที่ผสมระหว่างป่าชายเลนที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และป่าชายเลนที่ปลูก โดยปลูกเพิ่มเติมบริเวณดินเลนที่งอกใหม่ ปากแม่น้ำ บริเวณที่ปลูกป่าชายเลนเพิ่มเติมจะเป็นพื้นที่ดินเลนที่อยู่ก้นน้ำ ซึ่งมีลักษณะดินเลน

อ่อน ไม่ลึกมาก มีน้ำท่วมถึงสม่ำเสมอไม้ที่ปลูกคือ โกงกางใบเล็ก ป่าชายเลนธรรมชาตินั้นจะมีพืชพรรณขึ้นผสมกันระหว่างต้นแสม จากและ โกงกาง ในส่วนที่เป็นพื้นที่ป่าชายเลนธรรมชาติจะอยู่บริเวณปากคลองที่ถัดเข้ามาจากป่าชายเลนที่ปลูก ดินเลนเริ่มมีสภาพอยู่ตัวและแน่นขึ้น มีช่วงน้ำลดที่ดินแห้งนานขึ้นในช่วงเวลากลางวัน ทำให้การเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ง่ายขึ้นและมีการขุดคันดินล้อมพื้นที่ป่าชายเลนทำประตูระบายน้ำเข้าออกเพื่อควบคุมปริมาณน้ำในพื้นที่ที่ขุดคันดินล้อมรอบ จากนั้นก็จะมีการตัดไม้ในพื้นที่ออกเพื่อเตรียมพื้นที่สำหรับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ทำให้ชาวบ้านที่อาศัยบริเวณคลองปากพวยที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ที่มีการจับจองเหล่านั้นได้หลังจากได้มีการตัดต้นไม้ในบริเวณที่ล้อมคันดินเพื่อเตรียมเข้าใช้ประโยชน์ที่ดิน ทำให้พื้นที่บริเวณนั้นเป็นพื้นที่ป่าชายเลนที่เสื่อมโทรมและเป็นพื้นที่ไม่มีกรรมสิทธิ์หรือการทำรังวัดเพื่อการอนุญาตใช้พื้นที่ พื้นที่ที่มีการเข้าไปใช้ดังที่กล่าวมานั้น มีประมาณ 200 ไร่ ในบริเวณที่อยู่ใกล้กับคลองปากพวย ซึ่งการขยายพื้นที่ได้มีเจ้าหน้าที่ที่ดูแลป่าชายเลนเข้ามาควบคุมไม่ให้มีการขยายเพิ่มแต่พื้นที่ที่โค่นบุกรุกก็ยังคงสภาพเสื่อมโทรมอยู่ (ชำนาญ, 2548)

จากการที่มีพื้นที่เสื่อมโทรมประมาณ 200 ไร่ ที่เกิดจากการบุกรุกบริเวณคลองปากพวย บ้านปากน้ำใหม่ หมู่ที่ 8 ตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช ทำให้เกิดแนวคิดในการศึกษาพื้นที่ที่ถูกบุกรุก หากจะนำมาใช้ทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำหรือการคืนสภาพสู่ป่าชายเลนนั้น การใช้พื้นที่ในลักษณะใดจะให้ประโยชน์มากกว่ากัน โดยพิจารณาผ่านการวิเคราะห์มูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์สุทธิเพื่อประมวลผลประโยชน์ที่มีต่อสังคมระหว่างการฟื้นฟูเป็นป่าชายเลนกับการเพาะเลี้ยงกุ้ง

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อวิเคราะห์มูลค่าปัจจุบันสุทธิของการฟื้นฟูป่าชายเลน ในพื้นที่คลองปากพวย
2. เพื่อวิเคราะห์มูลค่าปัจจุบันสุทธิของการเพาะเลี้ยงกุ้งในพื้นที่คลองปากพวย
3. เพื่อเปรียบเทียบผลประโยชน์ที่มีต่อสังคมระหว่างการฟื้นฟูป่าชายเลนและการเพาะเลี้ยงกุ้งในพื้นที่คลองปากพวย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จากการวิเคราะห์มูลค่าปัจจุบันสุทธิของการฟื้นฟูป่าชายเลนและการเพาะเลี้ยงกุ้งเมื่อทำการเปรียบเทียบกัน ข้อมูลที่ได้จะเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาตัดสินใจในการให้อนุญาตใช้พื้นที่ในบริเวณที่ทำการศึกษาก่อนการดำเนินการส่วนตำบลท่าศาลาและนอกจากนั้นการวิเคราะห์มูลค่าของป่าชายเลนนั้นจะทำให้ชาวบ้านเห็นมูลค่าที่ได้รับจากป่าชายเลนซึ่งส่วนใหญ่จะไม่ผ่านตลาดซึ่งจะเป็นข้อมูลประกอบการส่งเสริมให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าที่ได้รับจากการฟื้นฟูป่าชายเลน และถ้าหากการทำการเพาะเลี้ยงกุ้งมีมูลค่าปัจจุบันสุทธิมากกว่าจะทำให้ข้อมูลที่ได้ใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งแก่กรมประมง นอกจากนี้พื้นที่ที่ถูกบุกรุกและกลายเป็นพื้นที่เสื่อมโทรมหากทำการศึกษาแล้วยังช่วยให้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการใช้พื้นที่บริเวณพื้นที่รกร้างดังกล่าว

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเรื่องการประเมินมูลค่าปัจจุบันสุทธิของผลประโยชน์ (Benefit) และค่าใช้จ่าย (cost) ที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมของพื้นที่รกร้างจากการบุกรุกปากคลองปากพยิง บ้านปากน้ำใหม่ ในการฟื้นฟูสภาพเป็นป่าชายเลน กับเปลี่ยนสภาพเป็นพื้นที่เลี้ยงกุ้ง โดยทำการศึกษาพื้นที่บริเวณปากคลองปากพยิง บ้านปากน้ำใหม่ หมู่ที่ 8 ตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช ในการศึกษาครั้งนี้กำหนดกรอบแนวคิดว่า ป่าชายเลนที่มีสภาพเสื่อมโทรม เมื่อทำการฟื้นฟูแล้วจะมีสภาพป่าชายเลนที่มีพัฒนาการและลักษณะคล้ายกับป่าชายเลนที่มีการปลูกในบริเวณใกล้เคียง

ในการวิเคราะห์ทางด้านการเพาะเลี้ยงกุ้งนั้นจะใช้การวิเคราะห์ในการเลี้ยงกุ้ง 5 ปี จากนั้นจะปรับเปลี่ยนเป็นทางเลือกอื่นเพื่อให้ใกล้เคียงกับสภาพการเพาะเลี้ยงที่เป็นจริง ในการศึกษาจะกำหนดให้เปลี่ยนเป็นการเลี้ยงปูทะเล การศึกษาจะใช้มูลค่าและเทียบอัตรา Discounting Factor กับมูลค่าปีพ.ศ. 2548 และกำหนดให้ป่าชายเลนมีอายุการปลูก 15 ปี เป็นป่าที่มีการเจริญเต็มที่และมีสภาพสมบูรณ์